

## УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

*О.М. Подлевська, к.е.н.*

*Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне*

Через певні кризові явища в Україні еколого-економічного, політичного та соціального характеру на сучасному етапі немає виваженої довгострокової державної політики щодо забезпечення екологобезпечного землекористування.

Як показує досвід зарубіжних країн, зокрема й високорозвинутих, за наявності великої кількості гострих екологічних проблем особливої актуальності набуває питання їхньої концентрації на пріоритетних природоохоронних напрямках.

Упровадження екологобезпечного землекористування є довготривалим процесом. Доцільно підкреслити, що організаційні механізми можуть стати ефективними тільки у взаємодії та у взаємозв'язках із економічними механізмами в контексті реалізації загальнодержавної політики раціонального використання земельних ресурсів [3].

Механізм екологобезпечного землекористування є органічною складовою економічного механізму природокористування. Відповідно, ряд заходів мають узгоджуватись з іншими економічними механізмами і природними процесами, що реалізуються у єдиній економічній системі господарювання.

Для розроблення механізму екологобезпечного землекористування, який би максимально точно врахував всі аспекти досліджуваної проблематики, систематизовано існуючі теоретичні та практичні напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених. Відтак, запропоновано визначати екологобезпечне землекористування як складну систему, реалізація мети і завдань якої відбувається через певний дієвий механізм, а механізм екологобезпечного землекористування розглядати через такі його взаємопов'язані структурні елементи, як екологічна, економічна, інституційна, інформаційна, соціальна та політична складові (рис. 1).

Такий підхід, на нашу думку, сприятиме комплексному вирішенню багатьох питань, які є важливими у сфері землекористування в Україні, і дасть змогу більшою мірою поєднати інтереси людини та природи (зокрема земельних ресурсів) для досягнення взаємовигідного рішення.

Пропонований механізм має шість складових, які, в свою чергу, реалізуються через певні важелі впливу.

Функціонування вищенаведеного механізму екологобезпечного землекористування, на нашу думку, дозволить перейти на новий, якісний рівень ефективного землекористування з максимальним врахуванням інтересів природи та людини в контексті сталого розвитку.

Основними і найбільш важливими напрямками наукового забезпечення землегосподарювання на сучасному етапі трансформації земельних відносин слід визначити такі: створення моделей оптимізації використання земельних ресурсів на основі нової парадигми природокористування (сталого розвитку) та сучасної економічної політики – інвентаризація земельного фонду і створення моделей раціонального їхнього використання; реформування системи землеустрою і створення земельної служби, яка інтегрує і координує землевпорядкувальну, ґрунтозахисну та агрохімічну діяльність; розроблення теорії формування і методології проектування системи землекористування на ландшафтній основі; формування нових систем землеробства і створення методології їхнього проектування, агроекологічне районування території; розроблення нових сучасних агротехнологій у системі адаптивно-ландшафтного землеробства та нової технологічної політики в аграрно-промисловому комплексі.

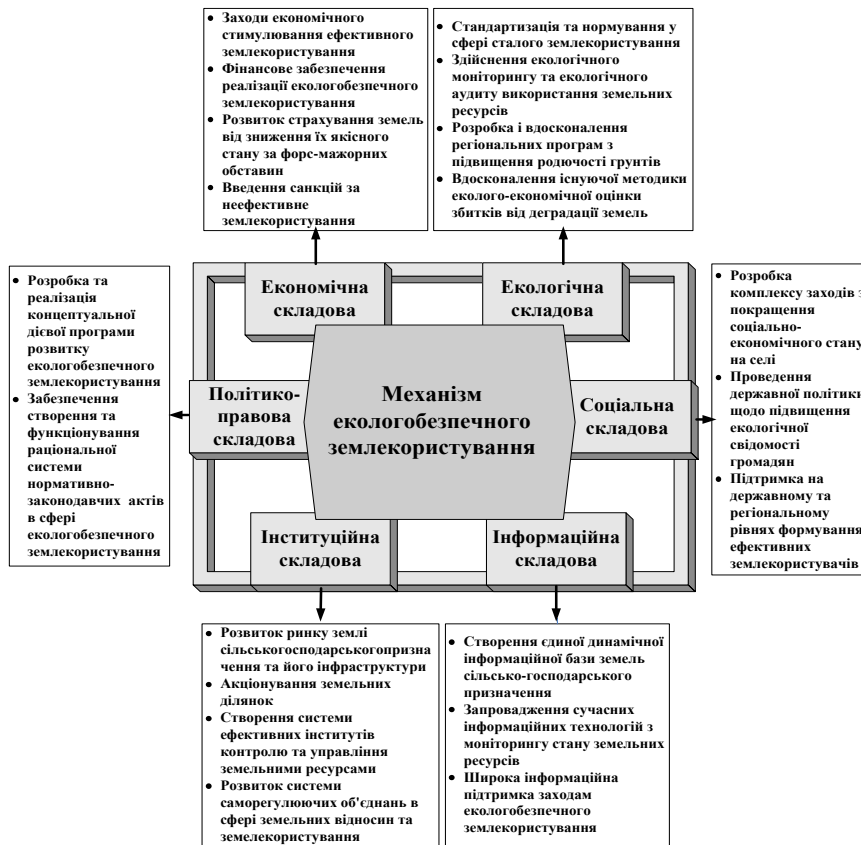


Рис. 1. Механізм

екологічно безпечного землекористування

Для подолання еколого-економічної кризи в землекористуванні, раціонального та ефективного використання земель, а також виконання завдань з їхньої охорони та відтворення родючості й екологічних функцій ґрунтового покриву основними стратегічними напрямками діяльності повинні стати:

- раціональне використання земель (зокрема під господарськими системами і поселеннями) шляхом упорядкування структури їхнього розподілу за категоріями, угіддями і власниками. Оптимізація територіальної структури землекористування повинна базуватися на врахуванні земельно-ресурсної бази, динаміки розселення, регіональних особливостей розвитку продуктивних сил;
- зменшення розораності ґрунтового покриву;
- поетапне встановлення екологічно збалансованого співвідношення земельних угідь у зональних системах землекористування;
- формування систем ґрунтозахисного адаптивно-ландшафтного землеробства;
- екологічна стабілізація ландшафтів через здійснення заходів щодо ґрунтозахисної контурно-меліоративної організації території, встановлення збалансованого співвідношення природних та антропогенно змінених земель, заліснення та рекреаційне освоєння територій;
- удосконалення та застосування економічних важелів впливу на суб'єкти землегосподарювання стосовно забезпечення сталості й оптимальної структури агроландшафтів [3].

Одночасно слід передбачити запровадження системи економічних і юридичних санкцій за погіршення якості, порушення або знищення ґрунтового покриву.

Штрафні санкції повинні стягуватися із доходу товаровиробників, а їхні розміри визначатися на рівні розміру встановленої еколого-економічної шкоди та нормативних витрат на ґрунтовідновлювальні заходи. У разі повної втрати земельною ділянкою споживчої якості до юридичних чи фізичних осіб, винних у заподіянні шкоди, необхідно застосовувати заходи адміністративної та економічної відповідальності [3].

Серед стратегічних завдань з охорони земель найважливішими на прогнозований період є такі:

- зменшення розораності ґрунтового покриву;
- дотримання екологічних вимог охорони земель при землеустрої територій;
- поетапне встановлення екологічно збалансованого співвідношення земельних угідь у зональних системах землекористування.

Складність вирішення цих завдань зумовлена, крім економічної кризи, ще й особливостями

власне землі як ресурсу багатопільового використання, варіантністю можливих шляхів вирішення, а також певною невизначеністю та нерівнозначністю їхніх економічних, екологічних і соціальних наслідків. Але за будь-яких умов оптимізація і підвищення ефективності використання та охорони земельних ресурсів, припинення деградації ґрунтів, підвищення їхньої родючості відкриває значні перспективи не тільки для збільшення виробництва продовольства, стабілізації економіки, а й для суттєвого оздоровлення навколишнього природного середовища, добробуту населення [2].

#### **СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ**

1. Данилишин Б. Н. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б. Н. Данилишин, І. С. Дорогунцов, Р. С. Мищенко – К.: РВПС України НАН України, 1999. – 716 с.
2. Природно-ресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку і трансформації / Під заг. редакцією чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. - К.: ЗАТ "Нічлава". - 2006. – 704 с.
3. Шевчук В. І. Еколого-економічний підхід до проблем природокористування і охорони навколишнього середовища / В. І. Шевчук // Український географічний журнал. – 1997. - №2. – С. 3-9.